

Jos. Kostanjevec: Mladostni spomini.

MED BURJO je naletaval nov sneg. Zgodaj se je bilo zvečerilo, tema je polehla po čumnati, a iz velike peči se je širila mehka dobrodejna toplota. Ded Stariha je sedel ob peči z otroki svojega sina, nekam zamišljen in nenavadno molčeč. Toda, ko se je bilo dodobra stemnilo, je čudovito oživel in spregovoril: »Otroci, ko pride mrak v izbo, me nič ne moti in dela tudi nimam, dokler mati ne prinese luči. Tak čas vam rad kaj povem, da se iz mojega pripovedovanja kaj koristnega naučite!«

Otroci so se bliže primaknili k dedu, da bi bolje slišali, in so se še tesneje stisnili k peči. Ded je začel pripovedovati:

»Blizu trga v prijazni gorski vasici je tekla moja zibelka. Bili ste nekoč že z menoj tam gori vsi; videli ste borno kočo, ki je prva razprostirala nad menoj svoj krov; videli ste za njo trato, ki je videla prvo moje veselje in prve moje skrbi. Še zdaj mi je v spominu sleherni grm ondi, sleherno zatišje, kjer so se vsako leto pokazale prvi vijolice dolgo prej nego po drugih krajih; še zdaj vidim v dračju ob vodi kosovo gnezdo, ki ga je znosil sleherni leto že v marcu, ko so drugod hruli še zimski vetrovi čez poljane in je še ledena skorja oklepala vsako jutro potoke in mlake po rjavih travnikih.

Nekega leta je pa nenadoma narasel hudournik, ko so se bili kosu mladiči komaj izlezli iz jajčec, in odnesel jih je z gnezdrom vred v široko reko. Stal sem na bregu in videl stara dva, kako sta se plašno preletavala, kako iskala in iztikala za mladiči. Vse sta preobrnila, a nikjer ni bilo nobenega sledu za njimi. Stari je po brezuspešnem iskanju zletel na višek obpotočne vrbe in se oziral navzdol po potoku. Za njim je prišla tudi ona. Drug poleg drugega sta strmela na veji v nemem obupu. Od nikoder se ni prikazalo, kar sta iskala. Čez dolgo sta tiho odletela, njiju senca se je zazibala v jutranjem solncu in zginila. Drugo leto ju ni bilo več nazaj, v dračju se ni zgenilo ničesar več. Koliko sem videl pozneje ljudi, ki so si bili ustvarili s težkim delom in trudom lastno domačijo, ki so

bili dolgo srečni na domači grudi, a prišla je nesreča — ne sama, druga za drugo — in izpraznile so se hiše ter snivale zapuščene in žalostne. In vselej, kadar je zginil tak rod, sem se spomnil kosovega gnezda v dračju ob vodi in njegove usode...

Moj oče je bil dninar. Imel je sicer malo njivico in kos vinograda, a to ga ni moglo živiti. Bilo nas je v družini preveč, namreč petero, poleg očeta in matere še jaz in dvoje sester. Obdeloval je pa oče svojo njivo in vinograd kar mimogrede, zgodaj zjutraj, preden je odhajal drugam na delo. Delal pa je ves teden dan za dnevom in zaslužil toliko, da nismo bili nikdar lačni, pa tudi ob nedeljah ne bosili in raztrgani. Oče, mož trdega razoranega obraza, širokih obokanih prsi in močnih žuljavih rok, mož raskavega glasu, je imel srce mehko kakor otrok. Kolikokrat je to mehko srce pokazal nehoté in nevedé, dostikrat celo med tem, ko nas je kregal, nepokorne in lahkomišelné otročaje.

V malem prostoru pri kuhinji je bilo pri nas po stenah vse polno tičjih kletk in v njih najraznovrstnejše ptice. Kako jim je oče stregel!

Vse je sam opravil pri njih, krmil jih, jim čistil in snažil kletke. Zato se je razlegalo po naši hiši petje od ranega jutra do poznega večera. Ko so v hišo posijali še zlati solnčni žarki, ni bila naša domačija več skromna koča, ampak razkošna palača, kjer so goreli blesteči lestenci in svirali najboljši godci. Sčasoma je oče tudi mene naučil, da sem znal streči ptičem in delal sem to z velikim veseljem. »Kdor nima ptic rad, ni dober človek,« je oče večkrat rekel. »Le glej jih, kako so hvaležne za tisto majhno postrežbo, ki jim jo naklanjaš. Dasi so tako majhne in nežne, vendar ti v žalosti razveselijo srce.« Nedelja je bila pri nas najsrečnejši dan. Ko so drugi posedali po krčmah in popivali, zapravljali svoje zdravje in imetje, smo bili mi z očetom doma in smo si dali opraviti pri kletkah in pticah, da smo izvršili vse to, česar nismo mogli izvršiti med tednom. Edinost in ljubezen sta vladali v naši koči. Razen ptic so bile tudi dobre knjige v naši hiši vedno nakopičene na naši beli javorovi mizi. Tudi izposojali smo si jih, kjerkoli smo mogli. Redke so bile še v tistih časih

knjige — največ je bilo Mohorjevih — a znali smo mikavne dobiti tudi, ako bi bile pod zemljo. V tej reči je pa bila na svojem pravem mestu naša dobra mati, ki nam je čitala vsak večer in ob nedeljah in praznikih na glas, dokler nismo začeli hoditi v šolo in se nismo naučili čitati. Potem smo se menjavali. In skoro topli smo se, kdo bo smel čitati prvi. Res, lepo je bilo tistikrat naše življenje. Teklo je mirno in gladko kakor reka v dolini, bilo je čisto in nekaljeno kakor gorski studenec, globoko in polno kakor morje. Tako neznatna koča, tako malo posestvice, da bi ga bil skoro preskočil šestleten otrok, a videlo se je v njem vse tako veliko in lepo, kakor je velik in lep vesoljni svet.◊

Adam Milkovič: Sreča.

KO JE bil mlad, jo je videl. Onstran hiše je stala in ga vabila. Tako lepa je bila in smehljala se je. Razprostrla je roke in je dejala:

»Pridi in vzemi me; tvoja bom!« Stopil je naprej. A glej, kadar je storil korak, je stopila ona dva, o dva — nazaj in se mu smehljala. Bežal je za njo v svet, pa jo je zgrešil. Iskal jo je med cvetjem, a je ni bilo. Iskal jo je v samoti, iskal v drveči strugi življenja — a je ni bilo. Zaman je zevalo žejno srce, ni našlo sreče.

Pa je zbežal nazaj, nazaj v svoj rojstni kraj. Tam je v spoznanju obstal kamenit. Onstran hiše je stala — stala solzna starka in jadikovala:

»Otrok moj, zakaj si bežal od rodne grude?«

»Mati!« je zaječal in bil srečen.